

ISHOD UČENJA 1- OSNOVE POSLOVNE EKONOMIJE

Što je ekonomija?

- Porijeklo riječi EKONOMIJA:

- grčki:

OIKOS = kuća, kućanstvo

NOMOS = red, običaj, zakon

- Doslovni prijevod: upravljanje kućom, vođenje kućanstva
- U širem smislu: upravljanje ili vođenje ekonomije poduzeća, grada, države...

Definicije ekonomije

- *Ekonomija je znanost izbora. Ona proučava kako ljudi odabiru koristiti oskudne ili ograničene proizvodne resurse (rad, opremu, znanje...) da bi proizveli različite robe i raspodjelili ih za potrošnju.*
- *Ekonomija je proučavanje novca, bankarstva, kapitala i bogatstva.*
- *Ekonomija pita što (koja dobra) treba proizvoditi ili kako treba proizvesti dobra i za koga ih treba proizvoditi.*
- *Ekonomija je izučavanje kako društva koriste oskudne resurse da bi proizvela vrijedna dobra i raspodijelila ih različitim ljudima.*
- *Ekonomija je znanstveno proučavanje kako društva upotrebljavaju sredstva da bi proizvela korisne robe i raspodijelila ih različitim ljudima*

Zajednička obilježja definicija

- **Ekonomija je izučavanje (znanost koja izučava) kako društva koriste oskudne resurse da bi proizvela vrijedna dobra i raspodijelila ih različitim ljudima te tako zadovoljila njihove potrebe i želje.
(definicija)**

Ključni elementi definicije

- Oskudni resursi
- Potrebe neograničene
- Razmjena za druga dobra

Zakon oskudnosti

- **Zakon oskudnosti kaže da kada dobra ne bi bila oskudna tada bi se sve želje i potrebe čovjeka mogle zadovoljiti i resursi se ne bi trebali racionirati budući da bi se moglo proizvoditi doslovno sve - tada ne bi postojali osnovni problemi u ekonomiji sadržani u pitanjima što, kako i za koga proizvoditi.**

Ekonomija, odabir i ljudske potrebe

- Ekonomija je znanost koja proučava odabire, a odabiri su nužni jer niti pojedinac, niti država nemaju dovoljno resursa da zadovolje sve svoje potrebe i želje
- Potrebe su jedan od ključnih elemenata cjelokupnog ekonomskog promišljanja
- Odabir je nužan zbog nesrazmjera između ljudskih želja (koje su neograničene) i mogućnosti (koje su ograničene)
- Potreba = zahtjev pojedinca za dobrima i uslugama radi otklanjanja nezadovoljenosti i postizanja odgovarajućih blagostanja.
- Zadovoljenje potreba često iziskuje novac i vrijeme – a to su ograničeni resursi
- „Trošenje” tih resursa nužno je za zadovoljenje potreba

Ekonomija i maksimiziranje

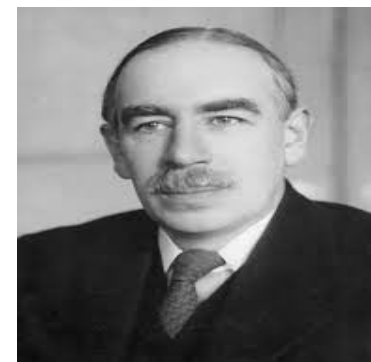
- Ekonomija je i znanost o maksimiziranju
- Maksimiziranje = pronalaženje maksimalne vrijednosti neke funkcije
- Ekonomisti žele sa što manje resursa ostvariti što bolji rezultat
 - Dok studenti žele sa što manje učenja ostvariti što bolju ocjenu 😊 ...
- ... proizvođači žele sa što manje troškova ostvariti što veći profit
- ... potrošači žele sa što manje novaca zadovoljiti neku svoju potrebu
- ... investitori žele sa što manje ulaganja ostvariti što veću dobit
- Itd...

MIKROEKONOMIKA

- Grana ekonomike koja proučava ponašanje i funkcioniranje mikroekonomskih subjekata – pojedinaca, kućanstava, poduzeća i privrednih grana.
- Osnivač mikroekonomike je Adam Smith (1723 – 1790) koji je 1776. objavio “Bogatstvo naroda”, svojevrsnu ekonomsku Bibliju u kojoj je objasnio funkcioniranje tržišne ekonomije.
- Smatramo ga ocem moderne zapadne ekonomije
- Temeljna pitanja: Rijetkost resursa i dobara, ljudske potrebe, vrijednost dobara, cijene faktora proizvodnje, ponašanje poduzeća, ponašanje potrošača, tržište, troškovi, prihod, profit, kamata, plaće, ponuda i potražnja...

MAKROEKONOMIKA

- Makroekonomika je grana ekonomike koja proučava ponašanje i funkcioniranje privrede kao cjeline.
- Osnivač makroekonomike je John Maynard Keynes (1883 – 1946) koji je 1936. objavio djelo “Opća teorija zaposlenosti, kamate i novca” gdje su dani temelji makroekonomike.
- Za razliku od mikroekonomike koja se zasniva na djelovanju tržišta makroekonomika se zasniva na državnoj regulativi privrede.
- Temeljna pitanja: Izbor i funkcioniranje ekonomskog sustava, ukupna proizvodnja i zaposlenost, nacionalni dohodak, opća ekonomska ravnoteža, opća razina cijena, inflacija...

POVEZANOST MIKRO I MAKROEKONOMIJE

- Mikroekonomika i makroekonomika nisu međusobno razdvojene ekonomske discipline. One se međusobno nadopunjavaju jer se djelovanje mikroekonomskih subjekata događa u makroekonomskom okruženju.
- Osim toga, neto-profiti nekih globalnih kompanija su istovrsni bruto domaćem proizvodu pojedinih zemalja (a i veći!)
- <https://medium.com/stronger-content/apple-amazon-wealthier-than-more-than-90-of-the-worlds-countries-17dbae8b98fe>
- <https://www.businessinsider.com/25-giant-companies-that-earn-more-than-entire-countries-2018-7#johnson-and-johnson-generated-greater-revenues-in-2017-than-ethiopia-gdp-14>

Ekonomska znanost

- Potekla iz ekonomske prakse
- Odraz je prilika u:
 - – Društvu
 - – Privredi

Ekonomija kao znanstvena disciplina

- Do 18. stoljeća podučavala se kao dio filozofije. Bila je dio sveobuhvatnih predmeta koji su proučavali pravo, moral i ekonomiju.
- Nagli razvoj gospodarstva, kolonijalizam i začeci prve industrijske revolucije kreiraju je kao zasebnu disciplinu
- Za početak izučavanja ekonomije kao znanosti uzima se 1776 – kada je Adam Smith napisao „Bogatstvo naroda”

Ekonomija kao znanost proučava

Veliko područje društvenih znanosti u kojem se proučava i objašnjava:

- Proizvodnja i ponuda
- Raspodjela
- Razmjena i potrošnja materijalnih dobara i usluga u
- određenom vremenu
- prostoru
- i društvu

Teorijska ekonomija dijeli se na:

Pozitivna ekonomija

- Pozitivna ekonomija istražuje funkcionalne i kauzalne odnose između ekonomskih varijabli bez vrijednosnih sudova o njima
- Proučava ekonomske pojave onakvima kakve one jesu
- Često se označava i pojmom “ekonomska analiza”
- Primjer: “Nezaposlenost u Hrvatskoj je 2003. iznosila preko 17 % radne snage”; „Turizam je u hrvatskoj glavna gospodarska grana”

Normativna ekonomija

- Normativna ekonomija sadrži:
 - Prosudbe o ekonomskoj stvarnosti ocjenjujući ih s određenih etičkih pozicija
 - Viziju ekonomske stvarnosti
 - Naputke (pravila ili norme)
- Govori kakve bi ekonomske pojave trebale biti
 - Primjer: “Visoka nezaposlenost u Hrvatskoj je ekonomski i politički neprihvatljiva pa politika zapošljavanja mora biti jedan od prioriteta ekonomske politike.”, „Hrvatska se ne bi trebala toliko oslanjati na turizam, nego je potrebno razvijati proizvodnju.”

Veza učinkovitosti i oskudnih resursa

- Kad sa što manje resursa proizvodimo što više dobara i usluga onda poslujemo učinkovito.
- kroz učinkovitost povećavamo uspješnost proizvodnje, zarade i sl.
- Biti učinkovit znači da smo sa jako malo resursa ostvarili jako veliki rezultat.
- Učinkoviti u učenju u malo vremena mogu savladati velike količine gradiva.
- Učinkovito ulaganje –malo uloženog novca i veliki povrat.
- Učinkovitost je vezana za odnos što smo uložili i što smo postigli
- Da bismo ostvarili učinkovitost moramo razmišljati o tri ekonomska pitanja – što, kako i za koga proizvoditi

3 osnovna pitanja ekonomske organizacije

- Što proizvoditi – društvo određuje što proizvoditi (koja dobra i usluge) s obzirom na oskudna sredstva koja ima (drvo ili namještaj?; lohn šivanje ili dizajnirana odjeća?, IT industrija ili turizam?) i s obzirom na potrebe potrošača u društvu
- Kako će se proizvoditi – tko će proizvoditi, uz kakvu tehnologiju, koje proizvodne tehnike će se koristiti (sofisticirani softveri ili jeftina radna snaga?). Hoćemo li pr. proizvoditi el. energiju iz fosilnih goriva ili sunčeve svjetlosti?
- Za koga će se proizvoditi – kako će se ukupna proizvodnja zemlje dijeliti - da li će bogati imati većinu a siromašni manjinu? Proizvođači žele ostvariti dobit i proizvodit će za one koji imaju novac. No, da li ćemo onda proizvoditi samo za one koje imaju novac? Što je sa siromašnima – kako će se društvo pobrinuti za njih (dati im socijalnu pomoć, univerzalni dohodak ili će morati raditi ako žele jesti?)

Različiti ekonomski sustavi

- Društvo na različite načine odgovara na pitanja što, kako i za koga
 - Razlikujemo tri temeljna načina organiziranja nekog gospodarstva
1. Tržišno gospodarstvo – ono u kojem pojedinci i privatna poduzeća donose glavne odluke o proizvodnji i potrošnji. (Južna Koreja)
 - *Poduzeća proizvode dobra koja donose najveće dobitke (što) pomoću najjeftinijih tehnika proizvodnje (kako). Potrošnja je određena odlukama pojedinaca o tome kako potrošiti plaće i profite (za koga).*
 - Ekstremno tržišno gospodarstvo – „laissez-faire ili pustite ih da rade” (država se uopće ne miješa u ekonomske odluke)
 2. Naredbodavno gospodarstvo – država donosi sve važne odluke o proizvodnji i potrošnji, ona je vlasnik nad resursima, usmjerava poslovanje poduzeća i poslodavac je većine radnika (bivši SSSR, Jugoslavija, danas Kuba)

MJEŠOVITA GOSPODARSTVA

- Velika većina suvremenih društava su mješovita gospodarstva s elementima tržišnog i naredbodavnog gospodarstva
- Danas se pr. i u SAD-u većina gospodarskih odluka donosi na tržištu, no država je bitna za donošenje zakona koji uređuju ekonomski život, država pruža usluge obrazovanja, kontrolira zagađenje i sl.
- Država “iskupljuje” grijehe privatnog sektora kroz novac poreznih obveznika – 2008 bankarska kriza u SAD-u (bailout fund), spašavanje američke auto-industrije novcem poreznih obveznika SAD-a

Tehnološke mogućnosti društva

Granica proizvodnih mogućnosti

Granica proizvodnih mogućnosti

Maksimalna kombinacija dobara koje privreda nekog društva može proizvesti s postojećim proizvodnim kapacitetima.

Pokazuje različite kombinacije proizvoda koje se mogu proizvesti u gospodarstvu koristeći se dostupnim faktorima proizvodnje i dostupnom tehnologijom proizvodnje.

Granica proizvodnih mogućnosti

- Ekonomski model koji opisuje što i u kojim količinama neko društvo može proizvesti
- Temelji se na nekoliko pretpostavki:
 - Zemlje, države nemaju neograničene količine dobara
 - Svi resursi su ograničeni
 - Ograničavajuća je i tehnologija
 - Potrebno je odabrati između ograničenih mogućnosti

Faktori proizvodnje

- **Utrošak ili input**
- **Inputi** su robe ili usluge koje se koriste za proizvodnju drugih drugih roba i usluga (nazivamo ih još i faktorima proizvodnje)
- Optimalnim kombiniranjem inputa dolazi se do **željenog outputa ili proizvoda** – razne korisne robe i usluge koje se koriste za finalnu potrošnju ili daljnju proizvodnju
- **Faktori proizvodnje su:**
 - Zemlja** – svi prirodni resursi koji se zajednički nazivaju faktorom Zemlja (pr. šume, pitka voda, obradiva i neobradiva zemlja, riblji fond i sl.)
 - Radna snaga**
 - Sveukupnost psihičkih i fizičkih znanja, vještina i sposobnosti koje neka osoba ima i koje može koristiti u procesu proizvodnje
 - Kapital**
 - Trajna dobra proizvedena s namjerom da proizvode i povećavaju druga dobra

- Pr. u proizvodnji pizze – inputi su: tijesto, paradajz, sir i ostali sastojci, osoba koja peče pizze, pećnica, lokal u kojem se peče (pizzeria)
- Output- pizza

Odabir koliko proizvoditi

- Društvo se sastoji od određenog broja stanovnika, tehnologije, kapitalnih dobara, prirodnih izvora itd.
- To su resursi
- Ograničenost resursa prisiljava ljude i društvo na odabir između alternativnih uporaba rijetkih resursa, odnosno da odaberu ono što između relativno rijetkih dobara proizvoditi
- Pitanje: kako alocirati resurse između tisuća različitih proizvoda koji se mogu proizvoditi? Koje su mogućnosti izbora između dobara u nekom društvu (imajući u vidu ograničenost sredstava za njihovu proizvodnju)?
- Problem se pokušava riješiti ekonomskim modelom granice proizvodnih mogućnosti
- U modelu se pretpostavlja da je moguće proizvoditi samo dva različita dobra, pa se izbor može jednostavno prikazati

Primjer 1

- Uzmimo specifičnu dilemu u kojoj se nalazi gotovo svaka država svijeta – koliko svojih resursa alocirati u nacionalnu obranu a koliko na “civilne” proizvode.
- Pojednostavljeni primjer – privreda neke države proizvodi samo dva proizvoda – tenkovi i pšenica

Tablica: proizvodnja dva proizvoda privrede X

Interpretacija:

-Izbor A – što se događa kada svi resursi se ulažu u proizvodnju samo pšenice (0 komada tenkova) – privreda je sposobna uz dane resurse proizvesti maksimalno 1 mil bušela

-Izbor F – svi resursi su uloženi u proizvodnju tenkova i privreda uz dane resurse može proizvesti maksimalno 5.000 tenkova godišnje

- Izbor B – privreda je odlučila dio resursa usmjeriti u proizvodnju tenkova, što mu ostavlja manje resursa za proizvodnju pšenice. Za proizvodnju 1.000 tenkova ostaje maksimalna mogućnost proizvodnje 950.000 bušela pšenice

-Kod izbora C,D, E – proizvodnja tenkova raste za 1.000 komada godišnje, što ostavlja sve manje resursa za proizvodnju pšenice

TABLE I

Production of Tanks and Wheat	Choice	Tank Production (number per year)	Wheat Production (bushels per year)
	A	0	1,000,000
	B	1,000	950,000
	C	2,000	850,000
	D	3,000	700,000
	E	4,000	400,000
	F	5,000	0

Napomena: 1 bušel = 27 kg

Grafički prikaz GPM-a i pojam oportunitetnog troška

Ako se želi proizvoditi više jednog dobra, nužno se mora proizvoditi manje drugoga (ako se nalazimo na granici proizvodnih mogućnosti – svi resursi su max iskorišteni)

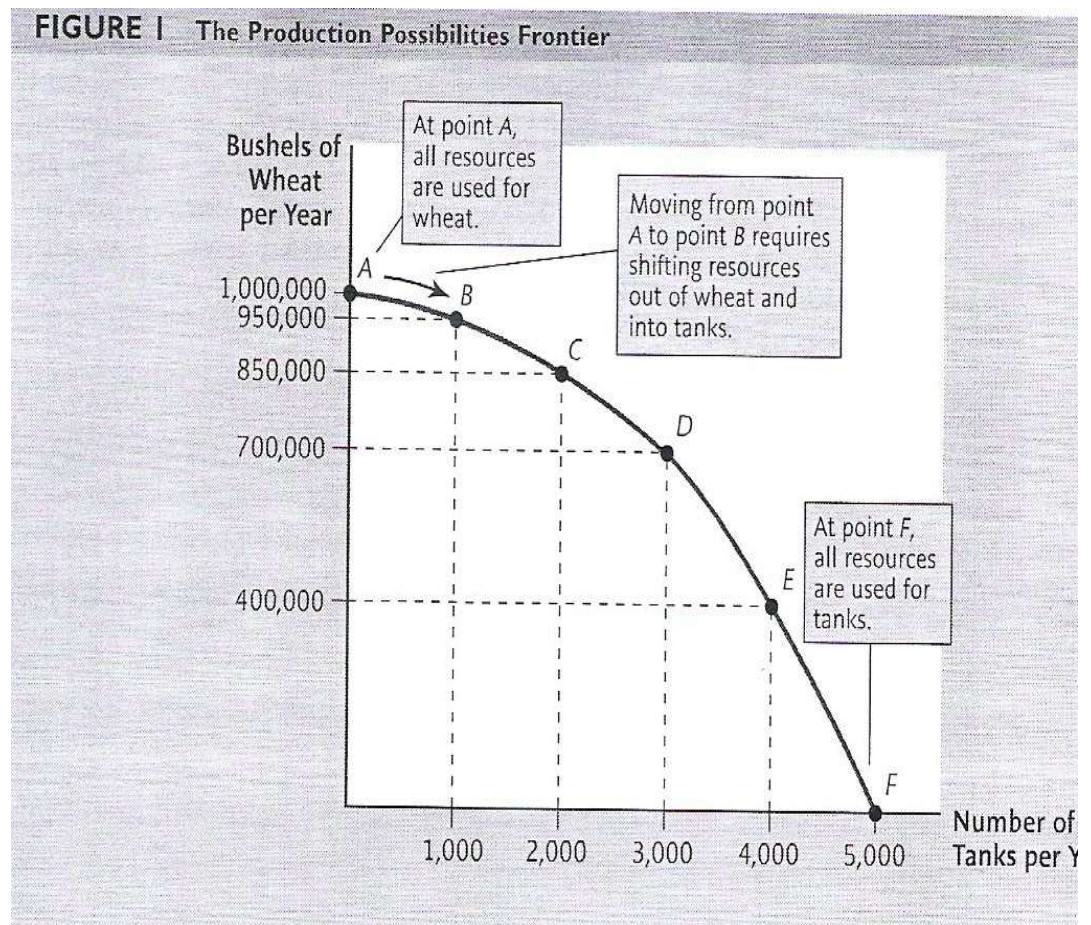
To se u ekonomiji naziva **oportunitetnim troškom**

Oport.troš. je jednak iznosu dobra kojeg se treba odreći da bi se dobilo više drugoga dobra

Primjerice ako se nalazimo u točki B gdje proizvodimo 1000 tenkova i 950.000 bušela pšenice, za prelazak u točku C – proizvodnja dodatnih 1.000 tenkova (za ukupno 2.000) zahtijeva da smanjimo proizvodnju pšenice na 850.000 bušela tj. manja je za 100.000 bušela

Oportunitetni trošak proizvodnje dodatnih 1000 tenkova je 100.000 bušela pšenice koje se moramo odreći.

Što više proizvodimo tenkova, to se više proizvodnje pšenice moramo odreći – zakon rastućih oportunitetnih troškova.

Zašto oportunitetni troškovi rastu kako se krećemo po krivulji GPM?

- Zato što su mnogi resursi po svojoj prirodi namijenjeni jednoj svrsi bolje nego drugoj.
- U privredi koja je u točki A, proizvodimo samo pšenicu u koju ulažemo sve svoje resurse, a neki od njih bi možda bili bolje uloženi u proizvodnju tenkova (pr. neki zaposlenici bi bili produktivniji u tvornici nego na polju, no ipak oni bi zbog toga što proizvodimo samo pšenicu bili prisiljeni raditi na polju. Svu zemlju koju privreda posjeduje trošimo na proizvodnju pšenice, čak i onu koja nije najbolja za poljoprivrednu proizvodnju, i koja bi možda bila bolje iskorištena da smo na njoj sagradili tvornicu tenkova).
- Kada se pomičemo iz točke A u točku B- ulažemo u pravilu samo najbolje i najprikladnije resurse u proizvodnju tenkova. Zato nam u početku proizvodnja pšenice ne pada u tolikoj mjeri.
- Kako se pomičemo dalje na krivulji i povećavamo proizvodnju tenkova, tako sve više vitalnih resursa za proizvodnju pšenice dajemo u proizvodnju tenkova (više plodne zemlje, više poljoprivrednika prelazi u tvornice i sl.) i zato proizvodnja pšenice počinje sve više i više opadati.
- Kažemo da oportunitetni trošak proizvodnje dodatnog tenka raste jer moramo se odreći sve veće količine proizvodnje pšenice.

Efikasna i neefikasna privreda

Efikasna

- Privreda posluje na granici svojih mogućnosti
- Efikasno se koriste ograničeni resursi – dobiva se sve što je moguće dobiti od resursa koji su u posjedu
- To znači:
 - Povećanje proizvodnje jednog proizvoda moguće je ostvariti samo na račun smanjenja proizvodnje nekog drugog proizvoda
- Točke NA krivulji granice proizvodnih mogućnosti

Neefikasna

- Proizvodi se manje nego što bi se moglo korištenjem dostupnih resursa
- Moguće je povećati proizvodnju jednog proizvoda, a da to ne izazove smanjenje proizvodnje nekog drugog proizvoda
- Događa se zbog neučinkovitosti u nekoj od faza proizvodnog procesa

Koja je kombinacija na GPM krivulji najbolja za društvo

Proizvodna efikasnost

- Proizvodna efikasnost sa stanovišta društva kao cjeline je postignuta ako poduzeća proizvode najveću moguću količinu outputa (proizvoda i usluga) iz date količine inputa (faktora proizvodnje), odnosno ukoliko nije moguće proizvesti dodatnu jedinicu jednog dobra ili usluge bez smanjenja proizvodnje nekog drugog dobra ili usluge.
- Poslovanje na GPM krivulji

Alokativna efikasnost

- ostvaruje se kada poduzeća proizvode ona dobra i usluge koje društvo kao cjelina najviše vrednuje, odnosno oskudni resursi su upotrijebljeni za proizvodnju dobara i pružanje usluga koje potrošači najviše žele, tako da su njihove želje i potrebe zadovoljene na najbolji mogući način
- Kako odrediti što društvo želi može biti kontroverzno pitanje, a obično se o njemu raspravlja na satovima političkih znanosti, sociologije i filozofije, kao i u ekonomiji.

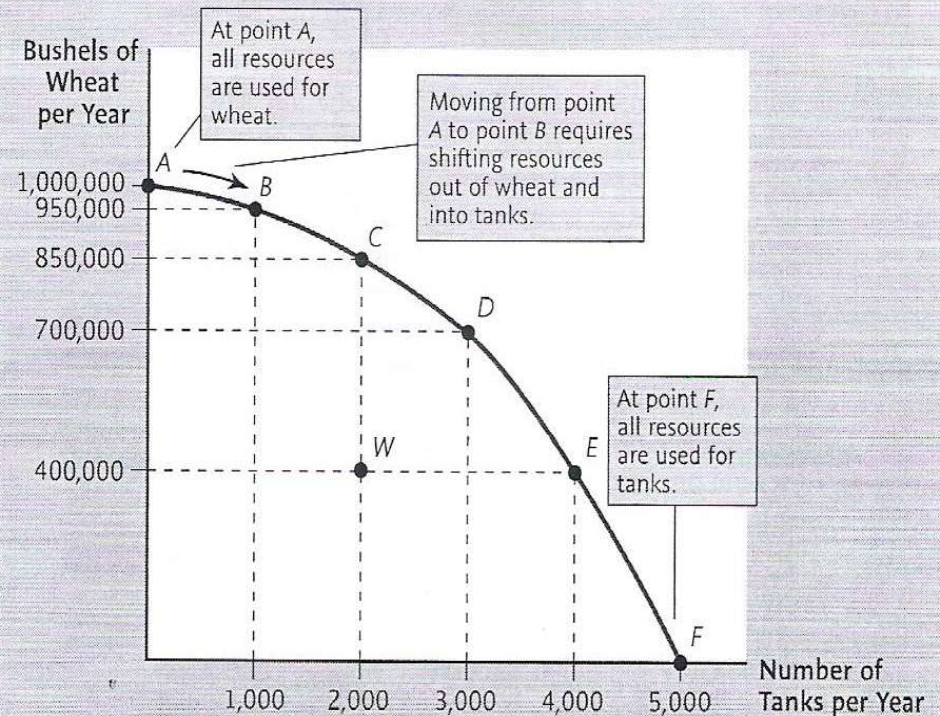
Efikasna i neefikasna privreda

Neefikasna privreda – točka W – proizvodimo 2.000 tenkova i 400.000 bušela pšenice

Pr. Bez dodatnih odricanja od količine pšenice mogli bismo dosegnuti točku E i proizvoditi više tenkova.

Zašto je tome tako – resurse ne koristimo na najefikasniji način. Možda ljudi koji sada proizvode tenkove bi mogli biti bolji poljoprivrednici, i možda neki ljudi koji su zapeli na poljoprivredi bi bili bolji u tvornici tenkova.

FIGURE 2 The Production Possibilities Frontier

Primjer pomicanja iz neefikasne u efikasnu privredu – SAD tijekom 2.svj.rata

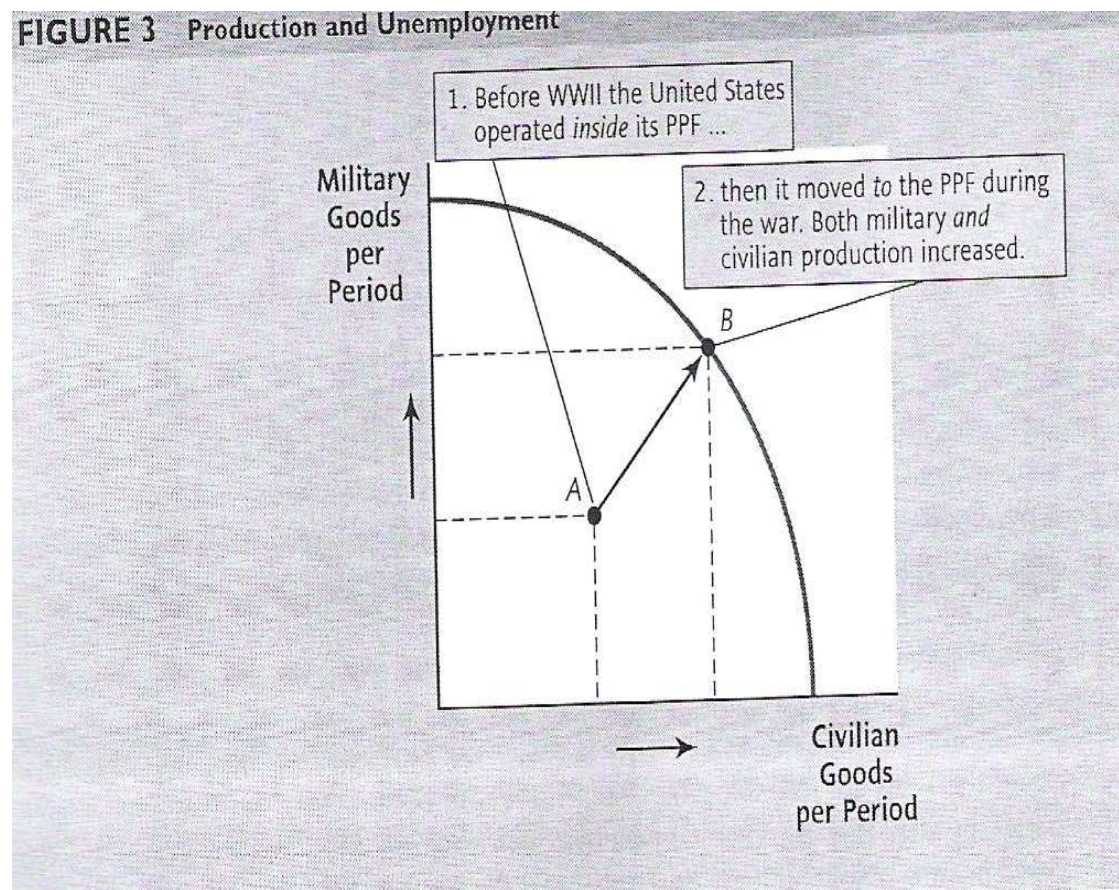
razlog neefikasnosti privrede može biti stanje recesije ili depresije – sveukupni pad ekonomske aktivnosti (proizvodnje u zemlji i shodno tome zaposlenosti)

U recesiji mnogi su resursi nezaposleni – ljudi nemaju posla iako žele raditi, tvornice se zatvaraju dakle kapital (strojevi) nije uposlen i sl.

SAD je ulaskom u 2. svj rat počeo koristiti ogromne resurse za vojnu i civilnu potrošnju. Tek se tada počeo izvlačiti iz ekonomske depresije koja je trajala od 1929 godine.

Proizvodili su i više tenkova ali i više pšenice (hrane općenito).

Naravno, rat nije najbolje rješenje za izlazak iz recesije i nijedna ga vlada ne bi trebala izabrati za pospješenje boljitka svoje zemlje!!!!

Efikasnost proizvodnje

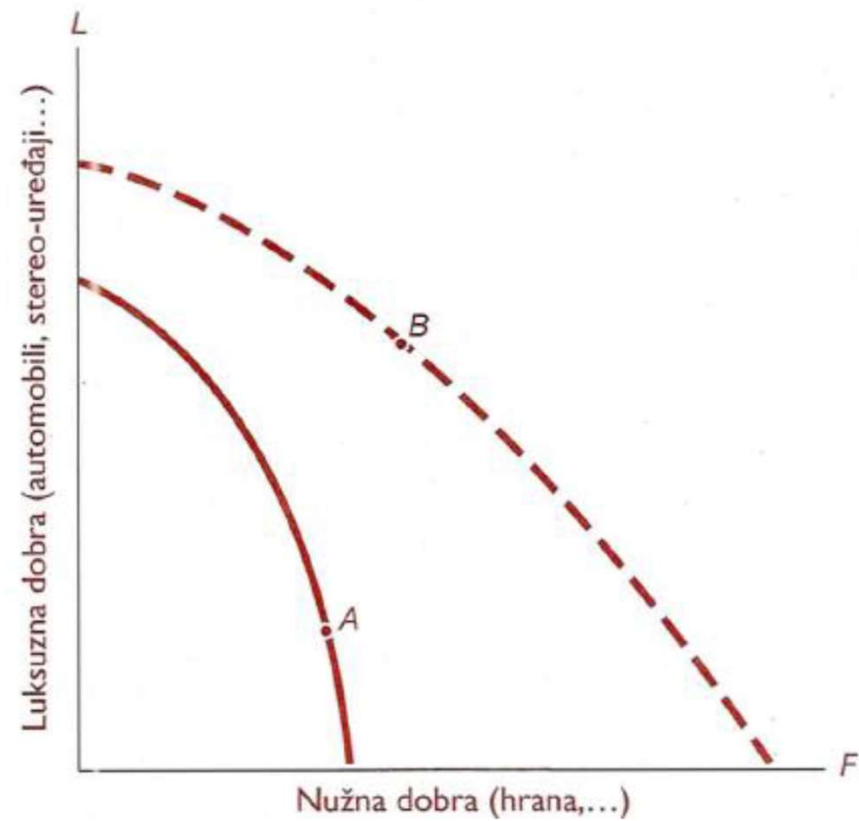
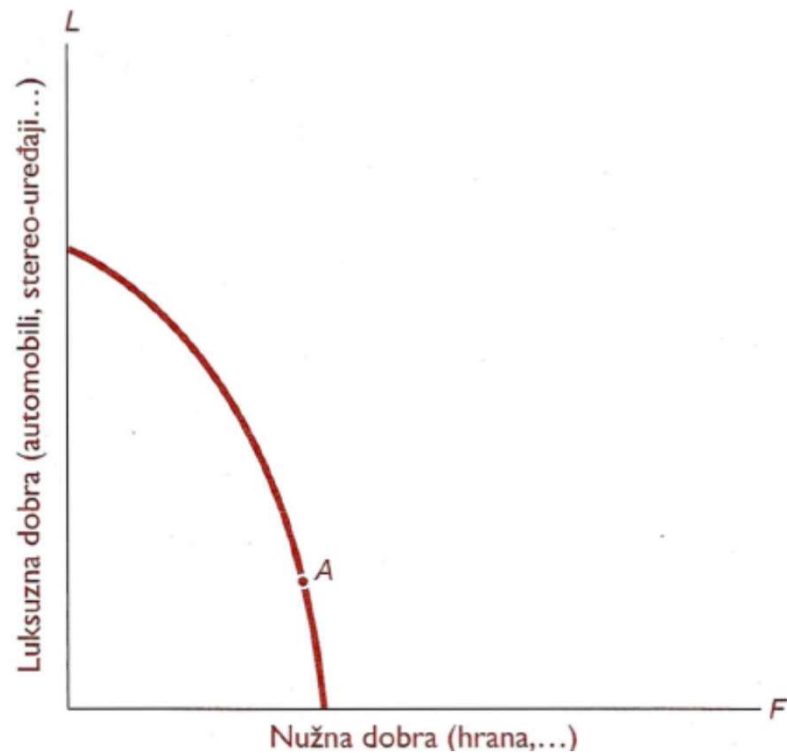
- Teško se ostvaruje
- Gotovo nemoguće je osigurati potpuno iskorištenje faktora proizvodnje
- Termin granica upravo označava da gospodarstvo nije u mogućnosti proizvoditi bilo koju kombinaciju proizvoda koju predstavlja točka izvan krivulje proizvodnih mogućnosti

Pomak granice proizvodnih mogućnosti

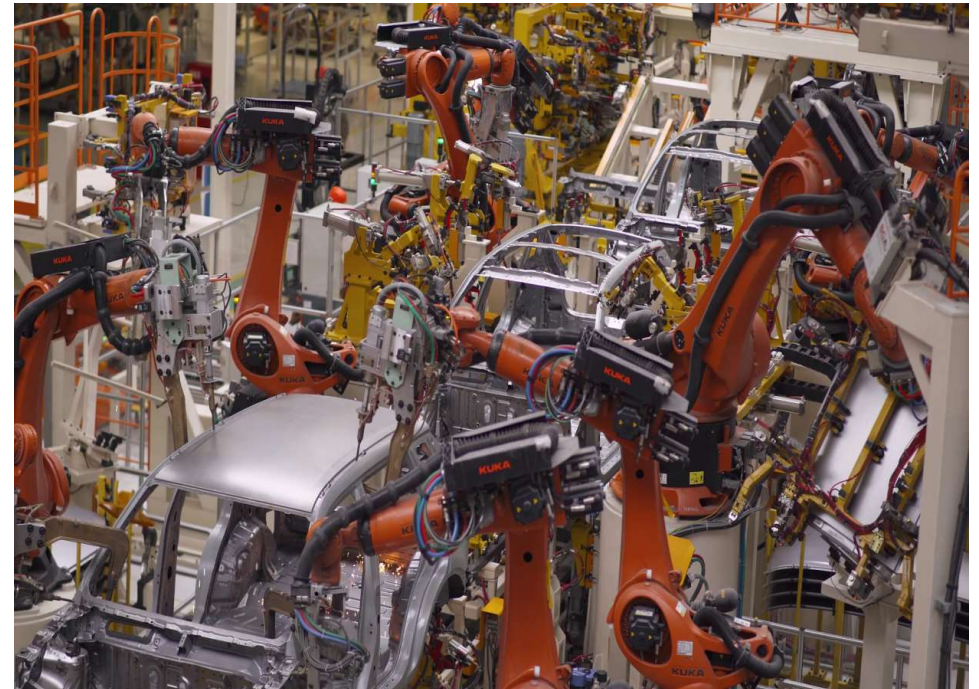
- Ljudske potrebe su neograničene, a resursi su ograničeni
- Zbog toga svako gospodarstvo ima problem organizacije proizvodnje uz ograničene resurse da bi se zadovoljile potrebe društva na najvišem mogućem stupnju
- Međutim GPM nije dana jednom zauvijek
- Ona se zasniva na određenoj razini tehnologije i fiksnim količinama resursa

- *Možemo li pomaknuti granicu proizvodnih mogućnosti, odnosno učinkovitost gospodarstva?*

Kako možemo ostvariti ovaj pomak?

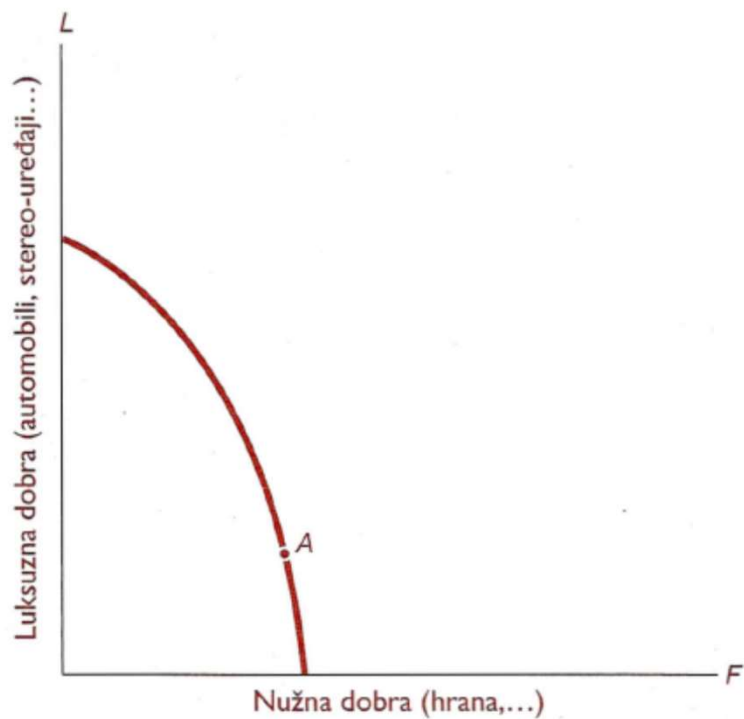
Proizvodnja automobila nekad i sada

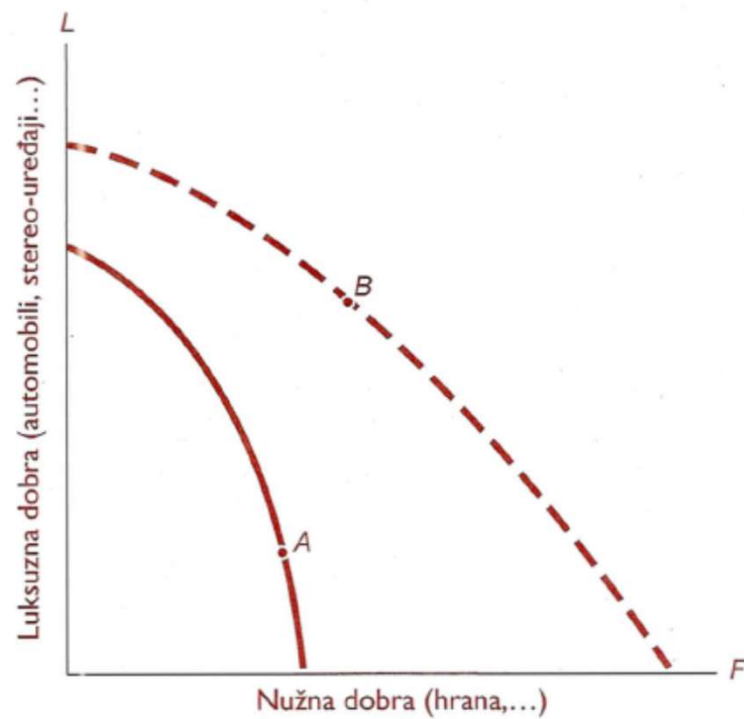
Pomak GPM

- **Tehnološki napredak** može promijeniti granicu proizvodnih mogućnosti
- Može ju povećati, pomaknuti od ishodišta grafikona
- Povećavaju se proizvodne mogućnosti, može se proizvoditi više
- Pomak se ostvaruje i kada se poveća **količina resursa**
- Kada se promijeni tehnologija ili količina resursa, krivulja GPM mijenja svoj položaj i gospodarstvo može proizvoditi više proizvoda uz punu zaposlenost raspoloživih resursa

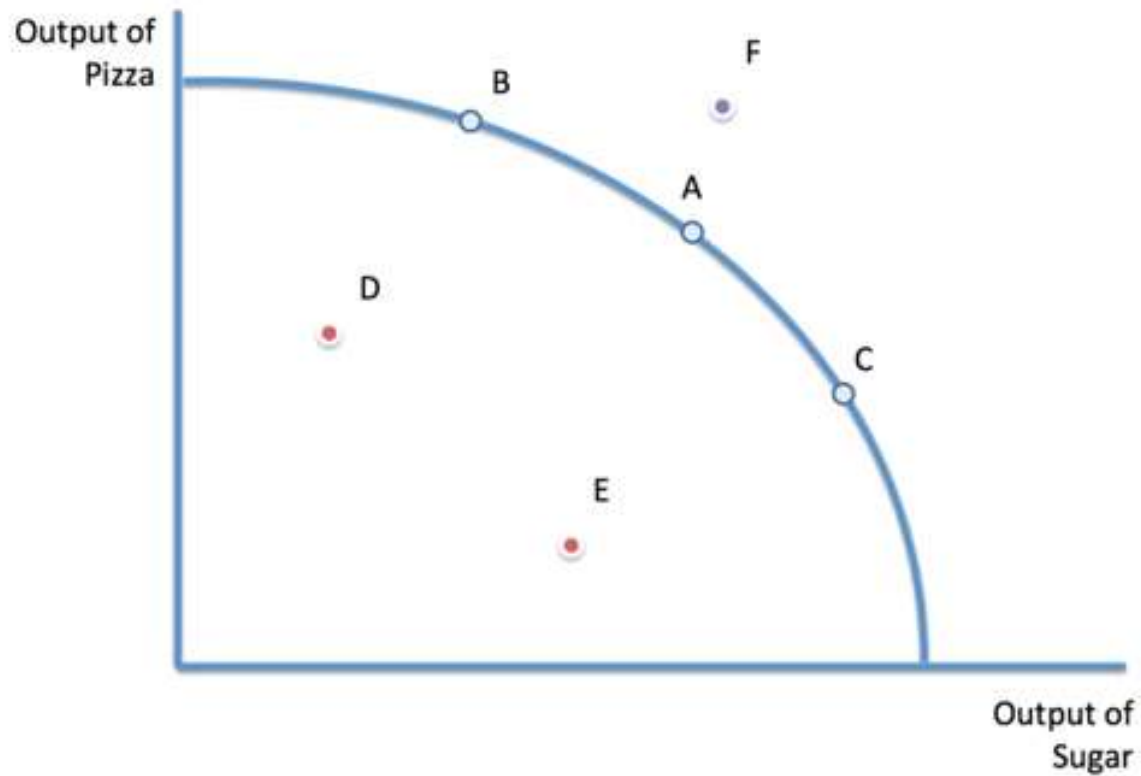
(a) Siromašna zemlja

(b) Zemlja s visokim dohotkom

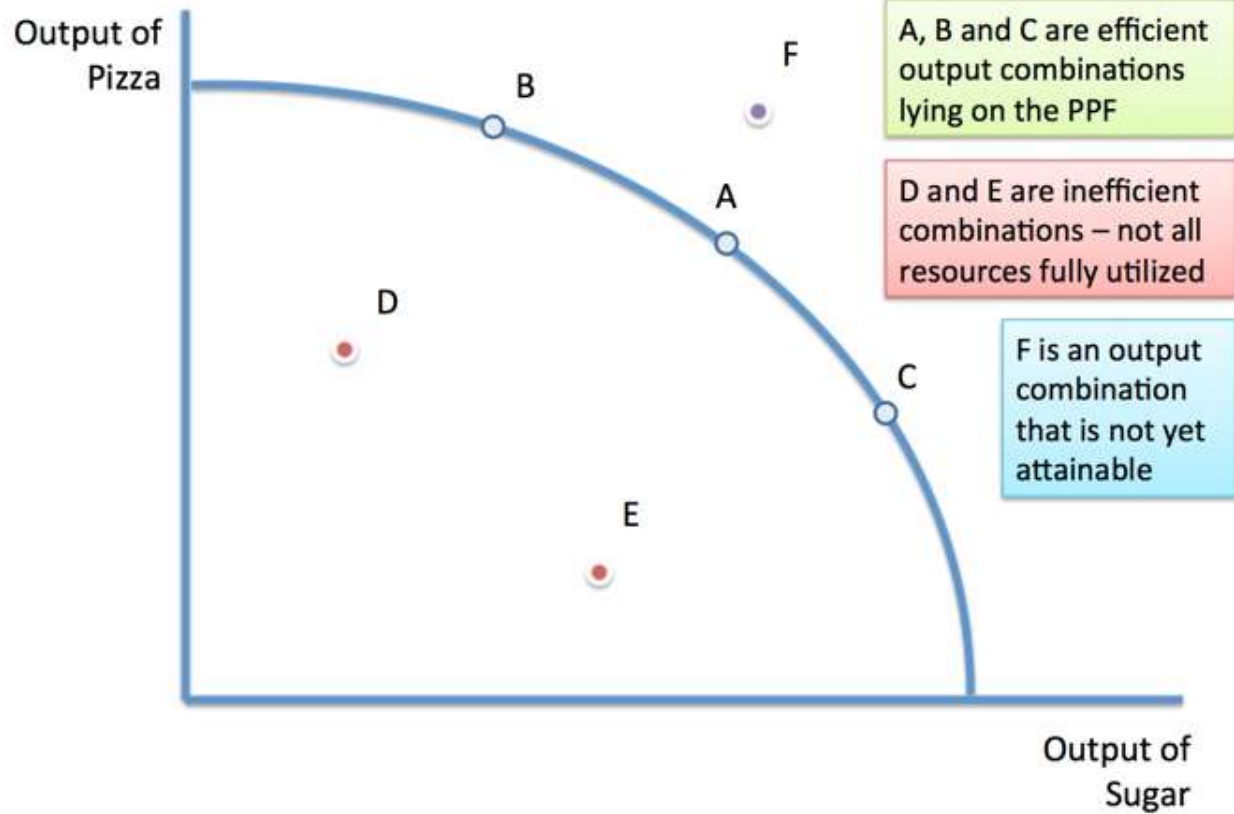

Gospodarski rast pomiče *GPM* dalje od ishodišta

Koje točke označavaju neefikasnu, koje točke označavaju efikasnu, a koje točke nemoguću proizvodnju?

Production Possibility Frontier (PPF)

Mini zadatak...

Mini zadatak

- Nacrtajte krivulju proizvodnih mogućnosti prema sljedećoj tablici:

Production possibilities	Cloth (in thousand metres)	Wheat (in thousand quintals)
A	0	15
B	1	14
C	2	12
D	3	9
E	4	5
F	5	0

- Na krivulji označite:
 - Jednu točku koja predstavlja efikasnu proizvodnju (točka X)
 - Jednu točku koja predstavlja neefikasnu proizvodnju (točka Y)
 - Jednu točku koja predstavlja proizvodnju koju nije moguće ostvariti jer nadilazi raspoložive resurse i tehnološke mogućnosti (točka Q)